

Nr 25.

Ankom till riksdagens kansli den 15 mars 1929 kl. 11,30 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående kompetensvillkoren för föreståndare och föreståndarinna vid fattigvårdsanstalt.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 182, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Anderson* i Linköping hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta följande ändrade lydelse av § 4 stycket i lagen om fattigvården:

»Till föreståndare eller föreståndarinna för anstalten får endast antagas person, som undfått utbildning i anstaltsvård eller förvärvat erfarenhet i sådan verksamhet.»

Beträffande de skäl, som ligga till grund för berörda hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet, i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver, begärt yttrande av statens inspektör för fattigvård och barnavård. Det yttrande, som i anledning härav kommit utskottet till handa, finnes fogat såsom bilaga vid detta utlåtande; och hänvisar utskottet till detsamma innehåll.

I *fattigvårdslagstiftningskommitténs* år 1915 avgivna förslag till lag om fattigvården hade icke upptagits några särskilda bestämmelser om kompetensvillkor för föreståndare och föreståndarinna vid fattigvårdsanstalt.

I de över kommittébetänkandet avgivna yttrandena hade betydelsen av utbildad personal vid anstalterna särskilt framhållits av *Svenska fattigvårdsförbundet*, vilket härom yttrat följande:

Kommittén har icke i sin motivering och givetvis än mindre i lagtexten yttrat något om den för en tillfredsställande anstaltsvård ytterst betydelsefulla personalfrågan. För att understödja den tendens, som nu alltmer gör sig gällande, att ställa för sitt kall utbildade föreståndare och föreståndarinnor i spetsen för fattigvårdsanstalterna, förordar förbundet, att i nu omhandlade paragraf intages en bestämmelse, att ålderdomshem bör ställas under ledning av för sitt kall utbildad föreståndare eller föreståndarinna. Det är nu för fattigvårdsstyrelserna förenat med mindre svårigheter än förr att erhålla lämplig personal för sina anstalter, då fränsett andra institutioner Svenska

Historik.

fattigvårdsförbundet sedan 8 år tillbaka årligen anordnar utbildningskurser för blivande funktionärer vid fattigvårdsanstalter.

Förbundet tillåter sig i detta sammanhang erinra om de alltjämt ökade krav, som ställas på funktionärerna inom fattigvården, och om deras ansvarsfulla och ofta synnerligen svårskötta syssla. Det är därför ett önskemål, att deras ställning i största möjliga mån säkerställs. Härtill skulle bidraga, om i förslaget till normalreglemente för fattigvårdens handhavande intoges en bestämmelse, att funktionär bör anställas medelst kontrakt med viss uppsägnings-tid. Till förbundets kännedom har nämligen kommit en del fall, då fattigvårdsfunktionär till synes utan egentlig anledning omedelbart blivit uppsagd från innehavd plats och med sin familj blivit ställd på bar backe. Givet är, att personer, vilka det vore särskilt önskvärt att tillföra fattigvårdsarbetet, vid sådant förhållande skola befinnas mindre villiga att ägna sig åt detta kall.

I den *proposition, nr 135*, som förelades 1918 års riksdag, hade ej heller några kompetensvillkor upptagits i lagtexten. Härom anförde departementschefen:

Tillgång på personal, som är särskilt utbildad och kunnig i fråga om fattigvård och sjukvård, är givetvis för anstaltsvårdens tillfredsställande utveckling av den allra största betydelse. Det hjälper icke med goda anstaltsbyggnader, om ledningen är inkompetent. Erfarenheten visar också, hurusom nya, välbyggda anstalter, som stått under ledning av ointresserade eller eljest olämpliga personer, på kort tid förfallit. Emellertid synes det mig knappast lämpligt att i lagen införa bestämmelser om fordran på vissa kvalifikationer för fattigvårdspersonalen. Dels lärer det ankomma på inspektionsmyndigheterna att ingripa, när personalen är olämplig, något som en erfaren inspektör eller instruktör lätt nog inser. Dels synes det böra ifrågasättas att om, såsom jag anser önskvärt, statsunderstöd eller statslån beviljas för anordnande av anstalter, vissa villkor härför uppställas, såsom fallet är i Finland. Bland dessa villkor kunna tänkas förekomma, att föreståndare eller annan personal genomgått viss utbildning eller av viss myndighet godkännes.

På den viktiga frågan om fattigvårdspersonalens rekrytering lärer även komma att inverka, om åt denna personal kan beredas en mera betryggad ställning än som för närvarande är fallet. Särskilt gäller detta denna personals pensionering. Svenska fattigvårdsförbundet har i skrivelse den 8 maj 1912 hos Kungl. Maj:t gjort en framställning om pensionering av fattigvårds- och barnavårdsfunktionärer; och förslag därom har nyligen framlagts av tillkallade sakkunniga inom finansdepartementet, vadan spørsmålet härom snart torde kunna vinna sin lösning. I sammanhang härmed lärer också kunna komma att tillgodoses de krav på ökad säkerhet med hänsyn till anställningens fortvaro, varom fattigvårdsförbundet hemställt.

Med anledning av propositionen väcktes inom andra kammaren en *motion, nr 342, av herr Leander*, vilken hemställde, bl. a., att riksdagen ville besluta sådan ändring av Kungl. Maj:ts proposition, att i fråga om den personal, som skulle anställas vid fattigvårdsanstalterna och arbetshemmen, vissa kompetensvillkor skulle föreskrivas i själva lagtexten, såsom genomgången utbildningskurs eller andra nödvändiga förutsättningar för kallet. Till stöd för berörda hemställan anförde motionären följande:

I §§ 31—34 föreskrives, att fattigvårdsanstalter och arbetshem skola upprättas. Departementschefen finner, att tillgång på personal, som är särskilt utbildad och kunnig i fråga om fattigvård och sjukvård, är för anstaltsvårdens

tillfredsställande utveckling av den allra största betydelse, men anser det knappast lämpligt att i lagen införa bestämmelser om fordran på vissa kvalifikationer för fattigvårdspersonalen. Det kan dock ifrågasättas, om icke på grund av sakens stora vikt bestämmelser därom borde inflyta i själva lagtexten, enligt vad svenska fattigvårdsförbundet m. fl. påyrkat. Annars kunna, trots inspektion och dylikt, vederbörande här och var frestas att anställa personal, som är icke mest lämplig utan mest billig. Det förtjänar anmärkas, att riksdagen anhållit om utbildningskursers anordnande för fångvårdsmän, på det att de måtte bli bättre skickade för sina uppgifter, vilka i många fall sammanfalla med fattigvårdspersonalens. Jag tillåter mig följaktligen föreslå, att även i fråga om sistnämnda personal vissa kompetensvillkor måtte uppställas. Huruvida stadgande därom bör upptagas i en särskild paragraf eller inflickas i någon av ovannämnda paragrafer, må överlätas åt vederbörande utskott att bestämma.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande, nr 1, anförde *andra särskilda utskottet*, såvitt anginge yrkandet i herr Leanders ovannämnda motion:

Betydelsen av att å fattigvårdsanstalterna erhålla fullt lämplig personal kan även enligt utskottets mening ej nog starkt betonas. Utan lämplig personal bliva de uppoffringar, som göras för anläggning och underhåll av anstalterna, till föga gagn. Särskilt gäller det, att för anstalterna erhålla dugliga föreståndare eller föreståndarinnor. Emellertid möta vissa betänkligheter mot att i lagen giva en föreskrift rörande beskaffenheten av den personal, som bör anställas vid anstalterna. Även om man begränsar sig till föreståndare och föreståndarinnor, kan man ej för närvarande uppställa kravet på viss genomgången utbildningskurs. Tillräckliga förutsättningar kunna för övrigt vinnas även på annat sätt, närmast genom föregående tjänstgöring på en annan anstalt. Och även annan föregående verksamhet kan ju tänkas göra en person skicklig att förestå åtminstone en mindre fattigvårdsanstalt. Den rent personliga lämpligheten spelar naturligen en avgörande roll. Utgår man härifrån, skulle en föreskrift i lagen komma att inskränka sig till en erinran därom att vid tillsättande av platser å anstalterna hänsyn borde tagas till att vederbörande sökande visat sig äga nödiga förutsättningar för befattningens skötande. En dylik allmän föreskrift torde emellertid vara av ringa betydelse. För övrigt ligger det i sakens natur, att fattigvårdsstyrelserna, då det gäller att besätta lediga platser, sträva att erhålla de lämpligaste av de personer, som stå dem till buds. Utskottet har därför ansett sig icke kunna förorda intagande i lagen av något stadgande rörande kompetensvillkor för anstaltspersonalen.

Vid utskottets utlåtande var fogad en *reservation av herrar Källman, von Koch och Leander*, vilka anförde följande:

Stadgandet om anstalters upprättande utgör en av de hörnstenar, varpå Kungl. Maj:ts förslag till reformerad fattigvårdslag vilar. Men lika viktigt som det är, att tidsenliga anstalter komma till stånd, lika angeläget är det, att de bliva väl skötta. Om icke vården av desamma och av dem, som i dessa anstalter böra erhålla ett verkligt hem, anförtros åt personer, som äro vuxna sitt uppdrag, äventyras lätt, vad man med föreskriften om anstaltsvård velat vinna. Av synnerlig vikt måste det anses vara, att de, som sättas att förestå anstalterna, äro i besittning av erforderliga förutsättningar för kallet. Vi ha därför ansett, att ett stadgande därom bort inflyta i själva lagtexten, samt med anledning av herr Leanders motion inom utskottet yrkat, att efter 3:e stycket i § 32 ett nytt stycke skulle införas av följande innehåll:

»Till föreståndare eller föreståndarinna för anstalten må endast antagas person, som äger nödiga förutsättningar för skötande av dylik befattning.»

Riksdagen biföll reservationen; och en bestämmelse av den lydelse, som nyss återgivits, infördes i 32 § fjärde stycket i lagen om fattigvården. Denna bestämmelse har sedermera icke undergått någon förändring.

Utskottet.

Syftet med den föreliggande motionen, att i görligaste mån söka tillförsäkra fattigvårdsanstalterna kompetenta föreståndare och föreståndarinnor, är enligt utskottets mening värt allt erkännande. Att riksdagen uppmärksammat betydelsen däraf, att utbildad personal anställs vid fattigvårdsanstalterna, framgår såväl av den ovan lämnade historiken som av det förhållande, att riksdagen sedan åtskilliga år tillbaka beviljat anslag för anordnande av kurser för utbildning av föreståndarinnor vid ålderdomshem m. m. samt instruktions- och repetitionskurser för fattigvårdsfunktionärer.

Motionärens förslag om sådan skärpning av gällande bestämmelser, att till föreståndare eller föreståndarinna vid fattigvårdsanstalt endast skulle få antagas person, som erhållit utbildning i anstaltsvård eller förvärvat erfarenhet i sådan verksamhet, kan utskottet emellertid icke förorda. Det torde nämligen kunna i vissa fall förekomma, att personer, som icke fylla de av motionären uppställda fordringarna, likväl kunna vara skickade att innehava här ifrågakommande befattningar. Under sådana förhållanden vill utskottet ifrågasätta lämpligheten att införa de av motionären föreslagna restriktiva lagbestämmelserna på detta område.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 mars 1929.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, Linder**, *Almkvist, Sigfrid Hansson* och *Mellén*, fröken *Hesselgren* samt herrar *Berglund* och *Tamm*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Skövde*, *Hage, Johanson* i Hallagården, *Jeppsson**, *Aronsson**, *Hedvall, Osberg* och *Hansson* i Trollhättan.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Mellén*, som ansett, att utskottet med anledning av motionen bort tillstyrka, att åt 32 § fjärde stycket i fattigvårdslagen gäves följande ändrade lydelse:

»Till föreståndare eller föreståndarinna för anstalten må endast antagas därtill lämpad person, som visat sig äga nödiga förutsättningar för platsen samt genom utbildning eller eljest förvärvat erfarenhet i skötandet av dylik befattning.»

Bilaga.

Till riksdagens andra lagutskott.

I skrivelse den 1 innevarande februari har Kungl. Maj:t anbefallt mig att till utskottet avgiva begärt yttrande över en i andra kammaren väckt motion nr 182 angående kompetensvillkoren för föreståndare och föreståndarinna vid fattigvårdsanstalt.

För att erfara fattigvårds- och barnavårdskonsulenternas uppfattning i frågan har jag från dem infordrat yttranden i ärendet. I huvudsak anföra konsulenterna följande:

1 distriktet:

Vad motionären i sin motion anfört synes mig vara värt allt beaktande. För att bestämmelsen må få en ännu tydligare formulering än vad motionären åsyftar finner jag det vara önskligt att den föreslagna ändrade lydelsen av 32 § 4 mom. erhåller följande tillägg: samt visat sig äga förmåga att sköta dylik befattning. Genom detta tillägg skulle fattigvårds- eller anstaltsstyrelsen även få taga hänsyn till funktionärens anlag för anstaltsarbete.

2 distriktet:

Beträffande motion 182 i andra kammaren angående kompetensvillkoren för föreståndare och föreståndarinna vid fattigvårdsanstalt, som omförmäles i 32 § stycket 4 i lagen om fattigvården den 14 juni 1918, är det ej alldeles ovanligt, att vederbörande kommunala myndigheter lämna nuvarande bestämmelser utan avseende.

Lagtextens ord: »som äger nödiga förutsättningar för skötande av dylik befattning», tolkas allt emellanåt på sådant sätt, att exempelvis en nyanställd föreståndarinnas enda kompetens består i att hava skött sin sjuke numera avlidne man; varit intagen å hospital som patient; är änka eller ogift med ett eller flera barn, för vilka understöd erfordrats, om modern ej blivit anställd som föreståndarinna. Många exempel skulle kunna uppräknas, då föreståndarinna med dylik kompetens blivit av ansvariga kommunala myndigheter anställd. Då dylika förbiseenden av konsulenten påpekats, har det inträffat, att man försöker misstolka desamma utan att vidtaga åtgärder för en förändring av missförhållandena. Vid ålderdomshem med lantbruk hava vederbörande ibland anställt en gift statdräng som föreståndare och hans hustru som föreståndarinna, utan att dessa makar först beretts tillfälle att få under erforderlig tid praktisera å det arbetsområde, där de ställas i ett visst ansvar för anstalt och människor.

Om kommunerna icke skola få alltför ledsamma erfarenheter av sina med höga driftkostnader ägandes anstalter, torde det vara alldeles nödvändigt att erforderliga åtgärder vidtagas för att dessa ålderdomshem måtte komma att skötas av för uppgiften kompetenta personer. Det kan då ifrågasättas, om den föreslagna ändrade lydelsen är tillräcklig. Jag skulle förslagsvis vilja föreslå följande lydelse:

Till föreståndare eller föreståndarinna för anstalten (ålderdomshemmet) får endast antagas person, som undfått särskild utbildning i anstaltsvård eller på annat sätt förvärvat sig därmed jämställd kompetens och erfarenhet för sådan verksamhet.

3 distriktet:

Beträffande motionen nr 182 i andra kammaren angående kompetensvillkoren för föreståndare och föreståndarinnor vid fattigvårdsanstalt instämmer jag till alla delar i motionens syfte. Glädjande nog är det kommet så långt inom de flesta kommuner inom distriktet, att det numera anses både ekonomiskt och oklokt att anförtro den närmaste ledningen av fattigvårdsanstalten åt en person, som ej är kvalificerad för uppdraget; men tyvärr är ännu föreståndarfrågan i allt för många kommuner endast en ekonomifråga, som det gäller att komma ifrån för minsta möjliga kostnad.

Genom en formulering av 4 mom. i 32 § i fattigvårdslagen på sätt motionären föreslagit torde man kunna förutsätta, att fattigvårdssamhällena skola lättare förmås att till anstaltsvårdens fromma begagna sig av den sakkunskap, som numera är att tillgå.

4 distriktet:

Tillstyrker utan ändring.

5 distriktet:

Angående motion nr 182 i andra kammaren, så synes det mig som behov av förändring tidigare förefunnits men, allt efter som de nya ålderdomshemmen tillkomma och de gamla ålderdomshemmen moderniseras, synas fattigvårdsstyrelserna alltmera få klart för sig att utbildade föreståndarinnor böra antagas vid vårdanstalterna. De i motionen åberopade missförhållandena tror jag knappast bliva avhjälpta med den föreslagna formuleringen, emedan en föreståndare vid ett jordbruk eller en syssloman vid en fattigvårdsinrättning icke kommer att hänföras till vårdpersonal.

6 distriktet:

Vad angår kompetensvillkoren för föreståndare och föreståndarinna vid fattigvårdsanstalt, så är det givetvis av den allra största betydelse för en god anstaltsvård, om ålderdomshemmen ställas under ledning av för sitt kall fullt lämpliga personer. Emellertid synes enligt min mening ej skäl föreligga att nu införa i lagen skärpta bestämmelser om fordran på vissa kvalifikationer på den personal, som bör anställas vid fattigvårdsanstalterna. Erfarenheten har visserligen givit vid handen, att särskilt utbildade föreståndarinnor äga i regel stor förmåga att göra hemmen trevliga och inbjudande, men detsamma gäller även i stor utsträckning beträffande föreståndarinnor, som icke genomgått viss utbildningskurs. Visserligen kan man på ett eller annat håll påträffa ålderdomshem, som inte se så pyntade och trevliga ut, men därmed är ingalunda sagt, att några missförhållanden föreligga rörande värden av de intagna. Under mina tjänsteresor har jag i några fall ansett mig böra uppmärksamma fattigvårdsstyrelserna att ägna större uppmärksamhet åt anstaltens skötsel, och endast i ett fall ha missförhållandena varit av beskaffenhet att påkalla särskilt ingripande för att få ombyte på föreståndare och husmoder. Resultatet blev, att jordbruket bortarrenderades, vilket numera förekommer i åtskilliga kommuner, och ålderdomshemmet ställdes under ledning av en duktig föreståndarinna, som på kort tid förvandlade detta till ett bland de mest välskötta ålderdomshem. En del personer kunna ju genom viss föregående verksamhet vinna tillräckliga förutsättningar för att sköta åtminstone mindre ålderdomshem. Det finns nämligen en del sådana, där antalet intagna

kan variera mellan 4 och 10 personer. Den rent personliga lämpligheten spelar givetvis en stor roll. Som ovan framhållits finns det åtskilliga anstalter, vilka nu skötas på ett fullt tillfredsställande sätt av personer, som icke tidigare genomgått viss utbildning i anstaltsvård. För övrigt ha fattigvårdsstyrelserna själva numera i stor utsträckning fått klart för sig fördelarna av att erhålla särskilt utbildad och kunnig personal vid fattigvårdsanstalterna.

7 distriktet:

De skäl, som motionären anført för ändring av 32 § fjärde stycket i lag om fattigvården anser jag böra beaktas vid anställande av föreståndare eller föreståndarinna för fattigvårdsanstalt av ena eller andra slaget. Vid anställande av föreståndarinna försöka nog fattigvårdsstyrelserna att om möjligt antaga den person, som förut har utbildning i anstaltsvård eller sjukvård eller ock förvärvat erfarenhet i liknande verksamhet och som för platsen anses lämplig. Då det åter gäller föreståndare till anstalt med jordbruk, lägga nog fattigvårdsstyrelserna största synpunkten på, om personen i fråga har utbildning i jordbruk och har god förmåga att leda arbetena, men då våra fattigvårdsanstalter numera mer och mer omändras till ålderdomshem och lantbruket helt skiljes från ålderdomshemmet eller skötes av en anställd rättare, utan att denne har något med själva ålderdomshemmet att bestyra, utan hela ledningen av detta är helt överlämnad åt föreståndarinnan, så synes mig, att huvudvikten vid anställande av föreståndare och föreståndarinna vid anstalt alltid bör vara att föreståndarinnan är fullt lämplig för platsen.

Så länge som föreståndares och föreståndarinnas löneförmåner och tjänstgöringstid ej äro i lag bestämda, utan att såväl löneförmåner som tjänstgöring bestämmas av vederbörande myndighet inom varje kommun, så synes mig icke vara lämpligt att i lag bestämma särskild utbildning för att kunna bliva antagna som föreståndare eller föreståndarinna vid fattigvårdsanstalt.

8 distriktet:

Ordinarie men för tillfället tjänstledige konsulenten anför:

Fattigvårdsanstalterna äro av två typer: ålderdomshem utan jordbruk och ålderdomshem med jordbruk.

Den förstnämnda anstaltstypen har uppkommit under de senaste 10 åren, och den har inrättats i de kommuner, som tidigare saknat fattigvårdsanstalt. Föreståndarinnorna vid dessa ålderdomshem hava nästan undantagslöst fått sin utbildning hos Svenska fattigvårdsförbundet. Kommunerna hava sålunda i fråga om dessa hem redan beaktat det önskemål, som motionären vill främja.

Den andra typen av anstalter, vilken inrättats under ett tidsskede, då fattigvårdsinrättningen skulle tjäna såväl ålderdomshemmets som arbetshemmets och andra anstalters ändamål, skötes av föreståndare och föreståndarinna. Med dessa anstalter är i regel förenat större jordbruk. Detta senare är huvudledningen till att ledningen av dessa anstalter anførtrots åt två personer. Tillsättandet av både föreståndare och föreståndarinna vållar givetvis större besvär än valet av en föreståndarinna vid ett senare tiders ålderdomshem. Erfarenheten har bekräftat, att det samarbete mellan föreståndare och föreståndarinna som erfordras för anstaltens skötsel och förvaltning bäst ernås om befattningshavarna äro gifta med varandra. Denna omständighet gör valet ännu mer komplicerat, men det oaktat hava så vitt jag kunnat bedöma kommunerna lyckats träffa goda val. De missförhållanden, som motionären uppgivit skulle ha förekommit, har jag icke iakttagit inom mitt distrikt. Valet av en f. d. järnvägsarbetare till föreståndare vid en större anstalt i Norrland innebär icke att kommunen därvid åsidosatt berättigade krav på kompetens. Kommunen är belägen inom mitt distrikt, och jag har haft anledning att undersöka huruvida de anmärkningar, som på sin tid riktades emot valet, voro

välgrundade. Därvid har jag konstaterat att såväl föreståndaren som föreståndarinnan äro synnerligen lämpliga för sina uppgifter.

Vårdtagarna skötas mycket väl, och det ekonomiska resultatet vid anstalten vittnar om att god hushållning förekommer.

Vid två av de största anstalterna inom mitt distrikt valdes på sin tid till den ena anstaltens föreståndare en flottningsarbetare och till den andra en sågverksarbetare. Ingen av dessa hade teoretisk utbildning för tjänsten. Dessa båda föreståndare hava dokumenterat sig såsom synnerligen dugande anstaltsföreståndare, och skulle lagbestämmelser av den innebörd motionären föreslår funnits, hade dessa män varit utestängda från en arbetsuppgift som kommunerna haft största nyttan av. Belysande för huru oklokt det vore att fästa så stort avseende vid examensmeriter eller kursutbildning som motionären gör är att jag under de tio år jag tjänstgjort som konsulent haft anledning diskvalificera en föreståndare och en föreståndarinna, vilka båda kunnat åberopa goda betyg på teoretisk utbildning.

Tjänstförrättande konsulenten anför:

Enär fattigvårdslagen icke innehåller några detaljerade bestämmelser om hur en fattigvårdsanstalt skall vara inrättad, bli dessa, icke endast till storlek, utan även till beskaffenhet, av mycket skilda slag och som en följd därav kravet på den anställda personalens kompetens högst olika. Sålunda måste större krav i olika hänseenden ställas på dem, som skola sköta ett ålderdomshem med t. ex. 100 platser än vad som erfordras för skötseln av ett hem med t. ex. 10 platser. Vid de större ålderdomshemmen, där föreståndare är anställd, blir dennes huvudsakliga arbete av administrativ art, och han blir därför närmast jämförlig med sjukhusens sysslomän, även om han benämnes föreståndare. Vid anställandet av sådan person har den väljande myndigheten att i främsta rummet taga hänsyn till lämpligheten för det arbete han har att utföra. Visserligen är det önskvärt, att han även har kännedom om det arbete under honom sorterande husmoder och sköterskor ha sig anförtrott, men någon huvudsak kan det icke vara. Vid de mindre ålderdomshemmen torde numera anställas endast kvinnlig personal och, så vitt jag har mig bekant, förekommer det icke numera, att till föreståndarinnan antages annan, än den som härför styrker sig äga kompetens. Endast vid de mindre och medelstora ålderdomshem, som äro förenade med jordbruk och där samma personal skall sköta såväl jordbruk som ålderdomshem, är det i vissa fall skäl till anmärkning. Det är nämligen sällan som tillräcklig kompetens för båda dessa verksamheter äro förenade hos samma person. Även i de fall, då kompetens finnes, blir den ena verksamheten eftersatt, beroende på det intresse vederbörande har för det ena eller det andra arbetet. Att råda bot för detta missförhållande torde icke kunna ske genom en ändring i fattigvårdslagen. Endast genom upplysningsarbete torde ändring kunna ske. De förändringar i skötseln av flertalet ålderdomshem, som konstaterats under den tid den nya fattigvårdslagen verkat, synas tyda på, att det icke skall dröja länge förrän missförhållanden vid fattigvårdsanstalterna — beroende på personalens inkompetens — äro rena undantagsfall.

Beträffande den av motionären föreslagna formuleringen av 32 § 4 mom. så torde det kunna ifrågasättas huruvida icke denna är en försämring i stället för en förbättring. Det är nämligen icke alltid säkert att den, som erhållit utbildning eller förvärvat erfarenhet för en viss verksamhet, är lämplig för sådan verksamhet eller har förutsättningar att kunna sköta densamma på ett tillfredsställande sätt. Att i lag fastslå vissa examina eller pappersmeriter såsom villkor för erhållande av befattning som föreståndare eller föreståndarinna vid fattigvårdsanstalt skulle, enligt min mening, vara synnerligen olyckligt för fattigvårdsarbetet.

9 distriktet:

På grund av sjukdom har yttrande ej kunnat avlämnas.

Direktören i svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, vars yttrande jag även inhämtat, har uttalat följande: Vad motionens syfte beträffar måste den hälsas med största tillfredsställelse av alla, som äro verksamma i och för utbildning av fattigvårdspersonal. Dock lider den i motionen föreslagna formuleringen av § 32, st. 4, lagen om fattigvården enligt undertecknads mening av en brist. Den nuvarande lydelsen, som ju är synnerligen allmänt hållen, medger dock, att man i ordalagen kan inlägga ett krav på *lämpliga personliga förutsättningar* hos vederbörande. Motionens förslag till formulering synes mig däremot lägga huvudvikten mera på det rent tekniska området. Det synes mig därför som om man lämpligen kunde behålla mera av styckets nuvarande lydelse och giva detsamma ungefär följande formulering:

»Till föreståndare eller föreståndarinna för anstalten må endast antagas person, som därför äger nödiga förutsättningar samt genom utbildning eller eljest förvärvat erfarenhet i skötande av dylik befattning.»

Slutligen må här anföras att *i ett av våra närmaste grannländer, Finland*, sedan 1922 föreligger följande bestämmelse på ifrågavarande område: »Å val av föreståndare eller föreståndarinna för kommunal fattigvårdsanstalt skall fastställelse sökas hos vederbörande distriktsinspektör.» Angående tillämpningen och erfarenheten av denna bestämmelse har fattigvårdsöverinspektören i Finland i brev den 13 februari 1929 meddelat mig följande:

»I anledning av herr kanslirådets skrivelse av den 4 dennes får jag meddela, att jag för min del anser att tillämpningen av bestämmelsen i § 34 fattigvårdslagen i praktiken utfallit väl och att bestämmelsen utan tvivel varit ägnad att befrämja utvecklingen av anstaltsvården.

Vad kommunerna vidkommer, har missnöje med bestämmelsen ej försports. Tillfälle till uttalanden i denna sak skulle kommunernas fattigvårdsnämnder nog haft vid olika fattigvårdskonferenser.

Inspektörerna hava tolkat bestämmelsen sålunda, att de äga att avgiva veto, ifall till föreståndare utsetts inkompetent person eller en, som genom sin tidigare verksamhet visat sig olämplig. Däremot hava de ej jämfört de olika sökandena. Angående kompetensen till kommunalhemsföreståndarinnebefattning hava inspektörerna sinsemellan överenskommit om att såsom kompetent anse person, som genomgått föreståndarinnekurs (föranstaltad av socialministeriets fattigvårdsbyrå) eller som tidigare under minst 3 års tid utan anmärkning handhaft föreståndarinnebefattning. Om manlig föreståndare antagits, hava inspektörerna som villkor uppställt, att vid anstalten skall finnas kvinnlig funktionär, vilken äger föreståndarinnekompetens, eller sjuksköterska. I vissa fall, där kompetenta sökande till kommunalhem, t. ex. i någon avlägsen kommun, icke funnits, har inspektören sett sig föranlåten att i någon mån avvika från fordringarna. I andra fall, där kompetenta sökande icke funnits, har valet i alla fall förkastats, och fattigvårdsnämnden varit nödgad att ånyo lediganslå tjänsten, varvid nämnden i regel varit tvungen att förbättra lönevillkoren. Endast i ett fall har kommun besvärat sig över inspektörens beslut.

Inspektörerna i de skilda distrikten meddela:

	val av kommunalhems- (föreståndare) föreståndarinna.		val av barnhems- föreståndarinna.	
	Fastställt	Förkastat	Fastställt	Förkastat
i I distr. (1925—1928)	55	4	23	1
» II » (1926—1928)	34	2	21	3
» III » (1925—1928)	83	2	20	1
» V » (1923—1928)	89	3	29	—

Dessutom hava några val av föreståndare för arbetsanstalt fastställts. Intet har förkastats.

Om kommunernas förhållande till bestämmelsen meddela inspektörerna.

I I distriktet. I ett fall har kommunen sökt ändring i inspektörens beslut hos landshövdingen, som förkastat besväret, och vidare hos Högsta förvaltningsdomstolen, där ärendet tillsvidare är oavgjort.

I II distriktet. Jag känner ej till något exempel på att fattigvårdsnämnderna vore missnöjda med bestämmelsen i lagen, fastän de ej alltid varit nöjda med att valet förkastats. Intet besvär har framställts. Sannolikt är, att fattigvårdsnämnderna, då de veta att valet underkastas granskning, förrätta det med större omsorg. Utan allt tvivel har bestämmelsen i § 34 verkat höjande på föreståndarinnivån.

I III distriktet. Kommunerna hava förhållit sig fullt lojalt till bestämmelsen. Vetenskapen om att valet underkastas inspektörens granskning har verkat i den riktning, att man valt den mest kompetenta utan att fästa avseende vid »släktskap» eller andra bimotoiv.

I V distriktet. Intet missnöje har uttalats till mig eller framförts i pressen i anledning av förkastat val. Tvärtom har jag hört uttalanden av erkännande för att kommunerna genom lagens bestämmelse bliva förskonade från olämpliga anstaltsföreståndarinnor. Högaktningfullt Viljo Hytönen.»

För egen del får jag anföra.

Den nuvarande lydelsen av 32 § 4 st. i lagen om fattigvården tillkom på yrkande av enskild motionär vid behandlingen i riksdagen av det då framlagda förslaget till lag om fattigvården. Mot detta yrkande gjordes då invändningar, såsom dels att fattigvårdssamhällellenas ekonomi, särskilt de mindres, icke borde äventyras genom allt för långt gående fordringar å personalen samt dels att det ändå vore alldeles klart att fattigvårdsstyrelsen torde söka få till föreståndare eller föreståndarinna den person, som bäst passade för den plats, varom det vore fråga.

De gångna tio åren, sedan fattigvårdslagen trädde i kraft, ha visat, att nödiga förutsättningar visst icke alltid förefunnits hos de föreståndare och föreståndarinnor, som blivit antagna till sina ansvarsfulla befattningar. Allt för ofta förekommer att personalens duglighet och erfarenhet i anstaltsvård vid platsernas tillsättande beaktas mindre än andra, rätt ovidkommande synpunkter. Följderna därav ha ofta visat sig ödesdigra. Så har exempelvis förekommit, att nyuppförda och från början väl anordnade ålderdomshem efter blott några få års förlopp befunnit sig i ett så bedröfligt skick, att betydande reparationer tarvats; då det brustit i fråga om ordning och renlighet hade ohyra obehindrat fått inställa sig, och stora skador hade vållats genom att pensionärerna lämnats att helt sköta sig själva. Att orsaken till detta sorgliga resultat måste tillskrivas oduglig anstaltsledning ligger i öppen dag. Dessamma kan med lika stor säkerhet sägas om det kända förhållandet, att vissa anstalter draga allt för stora kostnader. En undersökning, som inspektionen genom en statistisk expert år 1924 lät företaga angående driftkostnaderna vid ett antal ålderdomshem, ådagalade, att såväl utspisningskostnaderna som »övriga kostnader» (utom avlöningarna) varierade i för övrigt fullt tillfredsställande hem med ända till 100 %. Om orsaken till de på sina håll förekommande låga kostnaderna säger undersökaren, att de »torde väl i allmänhet bero på anstaltens läge i en billig trakt eller på föreståndarinnans duglighet och praktiska förmåga att hushålla». Då anstaltsvården är den dyraste av understödsformerna ligger det makt uppå att till ledare för anstalten utses en person som fullt behärskar icke allenast vården av gamla och sjuka utan dessutom matlagning, klädesvården o. s. v. och vilken kan inrikta sig på ett

ekonomiskt handhavande av driften. En i dessa avseenden oerfaren person får oftast betala dyra lärpengar, som gå ut över kommunens kassa och diskreditera denna vårdform.

Att den kvalificerade vårdpersonalen ävenledes har mycket större förutsättningar att bereda åldringarna en god vård och meddela dem hemkänsla behöver allenast antydvas. Om man sålunda med tillfredsställelse måste hälsa motionärens förslag, så kan det ifrågasättas, om den nya formulering, som i motionen föreslagits av 32 § 4 mom. i lag om fattigvården är riktigt lycklig. Såsom av konsulenterna i 5, 6, 7 och 8 distrikten påpekats, föreligger det en viss olikhet i realiteten mellan den personal, som gemensamt går under benämningen föreståndarpersonal. En del fattigvårdsstyrelser, som ha anstalter förenade med jordbruk, taga huvudsakligen hänsyn till föreståndaren-mannens förmåga att ekonomiskt sköta jordbruket och fråga mycket litet efter huruvida vare sig mannen eller hustrun-föreståndarinnan ha nödiga förutsättningar att sköta understödstagarna och ålderdomshemmet. Det kan ju tänkas, såsom vissa av konsulenterna framhållit, att man ej har anledning göra anspråk på särskilda förutsättningar för skötandet av fattigvårdsanstalten hos en föreståndare, som får ett jordbruk att svara för i samband med ålderdomshemmet. Denna uppfattning kan dock ej vara riktig. I och med det att en person anställs såsom föreståndare för en fattiggård (ålderdomshem med jordbruk) bär han jämte föreståndarinnan också ansvaret för vården av de där intagna och för trevnaden inom hemmet. Om alla andra förutsättningar än kunnighet i jordbruk saknas hos den som skall förestå fattigvårdsanstalt, kan han icke anses passande för uppdraget. I motsvarande grad gäller detta om föreståndare för en större fattigvårdsanstalt skulle antagas endast med hänsyn till sin administrativa förmåga. Saknar han såsom ledare för anstalten kännedom om anstaltsvård, bli antingen de där intagna, kommunens ekonomi eller bägge delarna lidande.

Kravet på utbildning i anstaltsvård för föreståndarpersonal bör dock ej begränsas till endast en teoretisk utbildning. En sådan utbildning bör ej ens i främsta rummet få åberopas såsom kvalifikation för uppdraget. Den praktiska utbildningen, förvärvad genom arbete i anstaltsvård och förenad med nödiga förutsättningar i övrigt, bör framförallt äga företräde. Det kan därför endast vara till fromma för anstaltsverksamheten, att det fastslås i fattigvårdslagen, att ledarna för anstalter av här ifrågavarande slag skola ha undfått utbildning eller förvärvat erfarenhet i sådan verksamhet, innan de antagas till sina ansvarsfulla poster. I detta avseende ber jag få hänvisa till vad ovan anförts om bestämmelserna i Finland, som i praxis inneburit, att kompetens som föreståndarinna förefunnits antingen efter genomgåendet av viss kurs eller efter att under 3 års tid utövat föreståndarinnebefattning utan anmärkning.

Då jag alltså finner det i motionen framförda förslaget mycket beaktansvärt, tillstyrker jag detsamma i huvudsak, men anser jag i likhet med direktören för svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, att lagbestämmelsen ej får lägga vikten på den rent tekniska utbildningen hos vederbörande, då detta skulle kunna leda till, att person med enbart stora teoretiska kunskaper på området skulle kunna komma i fråga till erhållande av befattning framför den, som endast ägde mindre teoretisk kunskap men däremot stor praktisk erfarenhet och för övrigt tydliga förutsättningar för att sköta sådan tjänst.

Om motionärens förslag i sådant syfte omformuleras, torde de invändningar, som från vissa konsulenters sida rests mot detsamma, bortfalla.

Jag får därför tillstyrka att lagförslaget måtte erhålla följande formulering:

Till föreståndare eller föreståndarinna för anstalten må endast antägas person, som därför äger nödiga förutsättningar samt genom utbildning eller eljest förvärvat erfarenhet i skötandet av dylik befattning. Stockholm den 19 februari 1929.

G. H. von Koch.
